

РОЛЬ ПРИЙОМУ КОНТРАСТУ В РОМАНІ ТОНІ МОРРИСОН «КОХАНА»

THE ROLE OF CONTRAST IN TONI MORRISON "BELOVED"

Телегіна Н.І.,

orcid.org/0000-0002-3181-6745

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

Христук О.Т.,

студентка факультету іноземних мов

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

Детальне дослідження структури, проблематики й образів роману Тоні Моррісон «Кохана» показало, що цей роман побудований на антитезі «рабство – свобода» і на протиставленні минулого і теперішнього. Протиставлено і соціальні статуси білих і афроамериканців. Прірва між їхніми статусами великою мірою розкривається через роздуми Стемпа Пейда. Ця прірва між темношкірими та білими, як показує Тоні Моррісон, була нездоланною тому, що білі ставилися до темношкірих гірше, ніж до тварин. Важливим для сприйняття роману й усвідомлення поставлених у ньому проблем є контраст між вільною Північчю і рабовласницьким Півднем. Це протистояння двох протилежних систем – вільної праці та рабства. Цим підсилюється звучання соціальної проблематики і загострюються морально-етичні питання, підняті в романі. Контраст широко використовується в описах білих. Ці герої чітко поділені на дві групи: ті, для яких рабство – природний стан речей, і ті, котрі не сприймають рабство як явище і намагаються допомагати рабам. Образи рабовласників у романі теж контрастні (з одного боку – містер і місіс Гарнер, з іншого – шкільний вчитель і його сини). Символіка розкривається через контрастні кольори. У ставленні Сет до Пола Ді переплітаються контрастні почуття. Суперечності спостерігаються у ставленні Сет до своїх дітей. З одного боку, вона готова стерпіти заради них будь-які страждання, з іншого – материнська любов і стає причиною злочину, вбивства дочки. Суперечності та контрастні реакції спостерігаються і в діях головних героїв (Сет і Коханої). Більше того, поступово ці дві героїні стають контрастними одна щодо одної. Образ Коханої зітканий із контрастів. Ніжна, змучена і розгублена істота виявляється втіленням зла, покарання і помсти, руйнівною і безжальною силою. Кохана, яка є істотою містичною, складає контраст реальності, і цей контраст є сюжетотворюючим.

Ключові слова: антитеза, контраст, протиставлення, реальність, свобода, герой, образ.

The detailed investigation of the structure, problems and images of the novel "Beloved" by Toni Morrison showed that the novel is built on the antithesis (slavery – freedom) and the juxtaposition of the past and the present. The social statuses of white people and Afro-Americans are also juxtaposed. The abyss between them is the subject of Stamp Paid's speculations which sound tragic. Toni Morrison shows that this gap could not be bridged because the white treated the black worse than animals. The contrast between the North and the South is very important for the realization of the problems raised in the novel. This contrast is revealed in the confrontation of two systems – the system of free labor and the system based on slavery. It results in intensifying the meaning of the social themes and emphasizing ethical questions touched upon in the novel. Contrast is widely used in the descriptions of white people. These characters are sharply divided into two groups: those who approve of slavery and those who disapprove of it and try to help slaves. The characters of slave owners are also contrasting (Mr. and Mrs. Garner on the one side and school teacher and his sons on the other side). Symbolism is revealed through contrasting colors. In Sethe's attitude to Paul D contrasting feelings interweave. Contradictions are observed in Sethe's attitude to her children. On the one hand, she is able to bear anything for their sake; on the other hand, her great love causes crime – her daughter's murder. Contradictions and contrasting reactions are observed in the actions of the main characters (Sethe and Beloved). Moreover, step by step these two main characters become contrasting. The image of Beloved is made of contrasts. At first encounter exhausted, tender and confused creature appears to be the embodiment of evil, punishment and revenge, destructive and merciless force. Beloved, who is a mystic creature, makes a contrast with reality and this contrast has a plot-making function.

Key words: antithesis, contrast, juxtaposition, slavery, freedom, character, image.

Постановка проблеми. Роман «Кохана» Тоні Моррісон, відомої американської письменниці, лауреатки Нобелівської премії з літератури 1993 р., є одним із найдосконаліших її романів. Він став фіналістом Національної книжкової премії 1987 р. і був відзначений Пулітцерівською премією у 1988 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що творчість Тоні Моррісон досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні літературознавці (Джон Н. Дювал, Філіп Пейдж, М. Коппард, І. Гусарова, О. Піскун, Т. Денисова, Н. Висоцька, С. Пухната). Увага приділялася насамперед тематиці, проблематиці й образам роману. Сучасні

дослідники як центральну виділяють проблему травматичного та дегуманізуючого ефекту рабства [4]. Розглядається питання самоідентифікації, відзначається перегукування із біблійськими сюжетами, акцентується роль алегорії як стратегії забезпечення зв'язку між глибинним змістом твору і Біблією [3]. Увага дослідників концентрується і на особливостях методу Тоні Моррісон [1]. На думку М. Примака, у романі зливаються три начала: реалістичне, містичне і міфічне [8]. В. Старцева стверджує, що Тоні Моррісон піднімає у романі споконвічні загальнолюдські проблеми [11]. А.Ю. Сапожнікова вважає, що головною темою роману є ставлення до минулого, що особливо актуально саме для афроамериканців [9, с. 410]. Серед невирішених проблем, пов'язаних із вивченням цього роману, слід виділити комплексний аналіз його стилю й окремих стильових особливостей цього складного твору. З погляду функціонування в ньому прийому контрасту роман не розглядався.

У літературознавчій енциклопедії контраст характеризується як різко окреслена протилежність у рисах характеру, властивостях предметів чи явищ, яка використовується як композиційно-стилістичний прийом. Відзначається, що основою контрасту є антитетичний принцип [7, с. 519]. Термінологічна енциклопедія «Сучасна лінгвістика» за редакцією О.О. Селіванової витлумачує контраст як композиційно-стилістичний принцип розгортання мовлення, як динамічне протиставлення двох змістово-логічних планів оповіді [10, с. 256]. Великий енциклопедичний словник за редакцією А.М. Прохорова зараховує контраст до явищ психологічного рівня та способів впливу на сприйняття людини, визначаючи його як композиційно-стилістичний принцип розгортання мови й різко виражену протилежність [5, с. 630]. За визначенням Н. Грині, термін «контраст» є складним, багатоаспектним міждисциплінарним поняттям [6, с. 86]. Крім того, контраст як виражальне протиставлення реалізується саме через протилежність ознак, що дозволяє в порівнянні завершеному висловлюванні чинити сильний художній вплив на читача [6, с. 87].

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз роману Тоні Моррісон із погляду функціонування в ньому прийому контрасту як літературного засобу, майстерно застосованого письменницею. Актуальність дослідження полягає в тому, що аналіз роману в обраному ракурсі відсутній.

Відповідно до мети поставлені такі завдання:

– розглянути прийом контрасту як специфічну рису стилю роману Тоні Моррісон «Кохана»;

– продемонструвати специфіку використання прийому контрасту в романі Тоні Моррісон «Кохана»;

– визначити роль прийому контрасту в цьому творі.

Виклад основного матеріалу. У романі Тоні Моррісон «Кохана» прийом контрасту застосовується достатньо широко. Весь твір побудований на протиставленні соціальних статусів білих і темношкірих, на антитезі рабства і свободи. Бебі Сагз вже на смертному одрі, зламана, знесилена, розбита і розчарована, говорить про те, що за свої шістдесят років життя рабині та десять років вільного життя вона засвоїла один важливий урок – немає у цілому світі більшого зла, ніж білі: <...> *announced to Sethe and Denver the lesson she had learned from her sixty years a slave and ten years free: that there was no bad luck in the world but white people* [2, с. 52–53]. Саме білі позбавили її всього, що вона мала: *“Those white things have taken all I had or dreamed,” she said, “and broke my heartstrings too. There is no bad luck in the world but white folks.”* [2, с. 44]. Білі забрали в неї все: свободу, дітей, чоловіка. Коли Бебі Сагз була вже на схилі літ, її життя, здавалося б, почало налагоджуватися. Завдяки синові вона отримала те, чого жадає кожен раб – волю. У її житті з'явився сенс – вона своїми проповідями прагнула переконати інших, що за жодних обставин не можна опускати руки і втрачати віру. Її невістка, котра втекла з рабовласницького штату і разом із дітьми приїхала до неї в Цинциннаті, де не було рабів і рабовласників, на якийсь час зробила її життя зовсім іншим, порівняно з тим, яким воно було раніше. Діти та сімейні клопоти надали йому сенсу і певної повноти. Це життя, в якому Бебі Сагз насмілилася почуватися якщо не щасливою, то хоча б радісною, готовою відкрити двері для всіх сусідів і радо пригостити їх на подвір'ї, контрастує з тим життям, яке починається після того, як на їхньому подвір'ї з'являється шкільний вчитель, білі несподівано знов вриваються в її життя, і Бебі Сагз стає свідком того, як Сет вбиває свою власну дитину, щоб уберегти її від найстрашнішого – рабства. Вона стерпіла багато, але цього Бебі Сагз пережити не може: *The white people came anyway. In her yard. She had done everything right and they came in her yard anyway. And she didn't know what to think. All she had left was her heart and they busted it so even the War couldn't rouse her* [2, с. 103–104].

Всі страждання, яких зазнала Сет, також були спричинені білими. Через них вона не знала власної матері, через них вона зазнала жакли-

вих фізичних страждань і знущань, через них вона втратила свого чоловіка Голлі. Саме вони штовхнули її на відчайдушний божевільний вчинок – вбити власну дитину. Коли Пол Ді кидає її, оскільки не готовий почути і зрозуміти правду, Сет думає про те, що не хоче навіть і чути про білих, їх було вже занадто багато в її житті: *All news of them was rot. They buttered Halle's face; gave Paul D iron to eat; crisped Sixo; hanged her own mother. She didn't want any more news about white folks...* [2, с. 93].

Сповненими трагічності та приреченості здаються роздуми Стемпа Пейда про білих і темношкірих. Він вважає, що прірва між темношкірими і білими нездоланна. Чим більше сил витрачали темношкірі, намагаючись довести, що вони такі ж самі люди, як білі, що вони добрі, розумні та люблячі, тим більш вороже налаштованими ставали білі щодо них. Білі вважали темношкірих дикими, кровожерними, жорстокими, але дикунським і кровожерливим було якраз їхнє ставлення до темношкірих: *White people believed that whatever the manners, under every darkskin was jungle. <...> swinging screaming baboons, sleeping snakes, red gums ready for their sweet white blood* [2, с. 120].

Прірва між темношкірими та білими, як показує Тоні Моррісон, була нездоланна ще й тому, що білі вважали нормальним розпоряджатися життями темношкірих як своєю власністю, перетворювати їх на іграшки, ставитися до них гірше, ніж до тварин. Темношкірих могли вбити, віддати комусь в оренду, позичити, віддати під заставу, виграти або викрасти: *in all of Baby's life, as well as Sethe's own, men and women were moved around like checkers. Anybody Baby Suggs knew, let alone loved, who hadn't run off or been hanged, got rented out, loaned out, bought up, brought back, stored up, mortgaged, won, stolen or seized* [2, с. 11]. Темношкірий не мав права навіть подивитися в очі білій людині.

Приєм контрасту спостерігається і в описах білих, серед яких є цілком протилежні персонажі. Це, наприклад, біла дівчина Емі Денвер, котра врятувала життя Сет і допомогла народитися Денвер. Денвер, власне, і була названа на честь цієї дівчини. Проте Сет все одно ставилася до неї з певною пересторогою. Вона не сказала їй свого справжнього імені, а назвалася Лу. Сет зазнала від білих надто багато страждань, тому не довіряла нікому з них. Вона стверджує, що ніколи не можна бути до кінця впевненим у тому, чого хочуть білі: *She said there ain't nothing to go by with white people. You don't know how they'll jump. Say one thing, do another* [2, с. 38].

Контрастними є і образи рабовласників. Ставлення господарів «Милого Дому», містера і місіс Гарнер, до рабів контрастує зі ставленням інших. Гарнери були особливими, вони ставилися до своїх рабів як до оплачуваних працівників. Для містера Гарнера п'ять його рабів-чоловіків були не просто робочою силою. Він вважав їх повноцінними людьми, котрі вміють думати і відчувати: *Now at Sweet Home, my niggers is men every one of em. Bought em that away, raised em that away. Men every one* [2, с. 5]. Саме містер Гарнер дозволив Голлі викупити з рабства свою матір. У «Милому Домі» рабам дозволяли вибирати собі дружин, носити зброю, їх навіть вчили читати, їм довіряли та до них прислухалися: *<...> they were believed and trusted, but most of all they were listened to* [2, с. 63].

Добре ставилася до рабів і місіс Гарнер. Вона щиро раділа одруженню Сет і Голлі та подарувала Сет сережки як весільний дарунок: *I want you and Halle to be happy* [2, с. 30]. Місіс Гарнер ніколи не мала власних дітей, а тому ставилася до Сет по-особливому, майже по-материнськи. Коли Сет розповіла їй про те, як над нею поглумився шкільний вчитель, місіс Гарнер, вже виснажена хворобою, хоч і не могла говорити, але щиро співчувала жінці – з її очей котилися сльози: *She had that lump and couldn't speak but her eyes rolled out tears* [2, с. 8].

Ситуація докорінно змінюється, коли у «Милому Домі» з'являється шкільний вчитель. Його ставлення до рабів було повністю протилежним. Він з'явився після смерті містера Гарнера, щоб навести лад у домі, але те, що він робив, перевернуло, здавалося б, спокійний устрій «Милого Дому» з ніг на голову: *Then schoolteacher arrived to put things in order. But what he did broke three more Sweet Home men and punched the glittering iron out of Sethe's eyes, leaving two open wells that did not reflect firelight* [2, с. 4]. Він позбавив рабів усіх привілеїв, наданих їм раніше містером Гарнером: *For years Paul D believed schoolteacher broke into children what Garner had raised into men. And it was that that made them runoff* [2, с. 110]. Вони вже не могли носити зброю. Вчитель вважав, що вони взагалі не мають права щось думати чи хотіти. Рабів почали бити, з них знущалися. Це, зрештою, призвело до загибелі Сіксо, саме це стало причиною поневірянь Пола Ді та трагедії, що трапилася з Голлі. Коли наприкінці твору Денвер розповідає Полу Ді про те, що міс Бодвін її навчає, перша ж думка, яка у нього виникає – що у світі немає нічого більш небезпечного, ніж білий вчитель: *Nothing in the world more danger-*

ous than a white schoolteacher [2, с. 132]. Коли Сет почула, як вчителів учні порівнюють її людські та тваринні характеристики, щось у ній докорінно змінилося. Побиття Сет стає останньою краплею, і це змушує її тікати. Тікати, щоб захистити не себе, а насамперед своїх дітей. Врятувавшись, Сет сподівається, що шкільний вчитель вже ніколи не з'явиться в її житті. Але він знаходить її, щоб забрати те, що, як він вважає, належить йому по праву – Сет і її дітей. Вона не може цього допустити і впевнена, що її дітям краще загинути, аніж зазнати того, чого зазнала вона: *I couldn't let all that go back to where it was, and I couldn't let her nor any of em live under schoolteacher. That was out.* [2, с. 81]. Найгірше, на думку Сет, не те, що білі можуть змусити важко працювати, покалічити чи вбити. Найстрашніше те, що вони можуть так поглумитися над темношкірою людиною, що вона вже ніколи не зможе себе полюбити і забуде, ким вона є. Сет ніколи б не змогла допустити, щоб таке трапилося з її дітьми: *<...> anybody white could take your whole self for anything that came to mind. Not just work, kill, or maim you, but dirty you. Dirty you so bad you couldn't like yourself anymore. Dirty you so bad you forgot who you were and couldn't think it up. <...> The best thing she was, was her children. Whites might dirty her all right, but not her best thing, her beautiful, magical best thing – the part of her that was clean* [2, с. 125].

Контрастними до образу вчителя є образи містера і міс Бодвін, білих, котрі ненавидять рабство більше, ніж рабів: *<...> they hated slavery worse than they hated slaves* [2, с. 69]. Саме тому вони часто допомагають рабам-втікачам: чи то їжею й одягом, чи то надаючи їм притулок. Саме вони допомогли Бемі Сагз, коли син викупив її з неволі і вона була розгублена і не знала, як це – жити не в рабстві. Саме вони дозволили їй пожити в будинку № 124, який їм належав. Містер Бодвін допоміг Сет уникнути страти після того, як вона вбила свою доньку. Бодвіни допомогли і Денвер, давши змогу їй підзаробити, коли обов'язок утримувати матір і Кохану ліг на її плечі.

Особливу роль у романі відіграють кольори. Життя в рабстві було важким, виснажливим, позбавленим будь-якого забарвлення, тому на схилі літ Бемі Сагз шукала яскраві кольори: блакитний, жовтий, рожевий, але тільки не червоний, оскільки червоний символізує кров, страждання, біль, а цього в її житті вже було з надлишком. Кімната, в якій помирала Бемі Сагз, була настільки тьмяною й безбарвною, що ця відсутність кольорів була гнітючою. Стіни в ній були сірі, підлога – брунатна,

білі штори, дерев'яна шафа натурального кольору, на залізному ліжку ковдра із чорної, коричневої та сірої вовни. Контраст цим тьмяним кольорам створюють дві латки помаранчевого кольору, які ніби символізують життя і здаються дикими, як саме життя: *In that sober field, two patches of orange looked wild – like life in the raw* [2, с. 19].

Дія роману відбувається у період після Громадянської війни (1861–1865 рр.). Тому важливим для сприйняття роману й усвідомлення глибини поставлених у ньому проблем є контраст між вільною Північчю та рабовласницьким Півднем. Це протистояння двох протилежних систем – вільної праці та рабства. Саме тому постійно йде на Північ за цвітом дерев Пол Ді. Сет тікає із рабовласницького Кентуккі у Цинциннаті, розташоване на Півночі, в Огайо. Проте їй вдається пробути на волі лише двадцять вісім днів. Потім по неї та її дітей приїздить шкільний вчитель, тому що прийнятий у 1850 р. закон про рабів-втікачів давав рабовласникам право переслідувати і затримувати рабів по всіх штатах, навіть на територіях, де рабство було вже скасовано.

Протиріччя і контрастні реакції спостерігаються й у ставленні Сет до своїх дітей. Вся її поведінка є контрастною. З одного боку, вона, як і кожна мати, прагне захистити своїх дітей, бажає їм кращої долі, ніж була в неї. Діти – це найцінніше, що в неї є. У неї немає родичів, вона втратила чоловіка і не зможе пережити втрати дітей. Задля них вона ладна на все і зможе бути сильною, стерпить будь-які страждання. З іншого – материнська любов стає причиною злочину, вбивства дочки. Сет хотіла вбити обох дітей, але її встигли зупинити. Вона стверджувала, що хотіла відправити своїх дітей туди, де вони були б у повній безпеці: *over there where no one could hurt them. Over there. Outside this place, where they would be safe* [2, с. 82]. Після того, як йде Пол Ді, усе, що залишається в Сет, – це Денвер і Кохана. Ставлення Коханої до Сет сповнене суперечностей. Спочатку здається, що Кохана обожає Сет. Вона не може відвести від неї погляду, коли Сет порається на кухні, не знаходить собі місця, коли Сет іде на роботу. Одного разу Кохана, незважаючи на мороз і завірюху, виходить їй назустріч, навіть не накинувши на себе пальто чи накидку, але захопивши шаль для Сет: *She had no coat, no wrap, nothing on her head, but she held in her hands along shawl. Stretching out her arms she tried to circle it around Sethe* [2, с. 65]. Але потім Сет стає залежною від Коханої, їхні спочатку безневинні ігри переростають у сварки та бійки, в яких жертва завжди

Сет. Кохана відкрито маніпулює Сет. Але найстрашніше те, що Сет не намагається покласти край цим забаганкам і відкрито їм потурає. Сет прислуговує Коханій. Кохана об'їдається і товстіє, а Сет тане на очах. Материнська любов переростає у хворобливу агонію. Ці два образи поступово стають контрастними – чим більшою ставала Кохана, тим меншою Сет: *The bigger Beloved got, the smaller Sethe became; the brighter Beloved's eyes, the more those eyes that used never to look away became slits of sleeplessness* [2, с. 124]. Сет забуває про свою дочку Денвер, не звертає на неї жодної уваги. Кохана ніби заповнює весь простір життя Сет, витісняючи з нього всіх і все.

У ставленні Сет до Пола Ді спостерігається боротьба контрастних почуттів. Поки він не з'явився у житті Сет, вона вже й не сподівалася, що зможе бути щасливою, зможе почуватися жінкою. Вона втратила дочку, сини пішли, і Сет не знає, чи зможе їх коли-небудь побачити. Її чоловік зник і невідомо, що саме з ним трапилося. Сет вже й не очікує, що з нею може статися щось хороше. Всі її зусилля були спрямовані не на те, щоб уникнути болю, а на те, щоб пережити його якомога швидше: *Before and since, all her effort was directed not on avoiding pain but on getting through it as quickly as possible* [2, с. 19]. Але коли з'являється Пол Ді, Сет починає сподіватися що, можливо, все буде добре, що можна рухатися далі, давати волю почуттям і на щось розраховувати. З іншого боку, Пол Ді пробуджує в ній спогади про минуле, а вона до цього не готова. Він розбухує в ній те, що вона відчайдушно намагалася забути.

В основу роману закладений контраст між теперішнім і минулим, і акцент зроблено на залежності людини від минулого. Ю. Сапожнікова наголошує, що Тоні Моррісон передає в романі типове для афроамериканців сприйняття минулого. Для них минуле наділене не лише часовими, а й просторовими характеристиками [9, с. 403]. Сет розповідає про це Денвер. Вона помічає, що деякі речі ніколи не забуваються, і це, на її думку, через те, що самі місця, де проходили певні події, нікуди не зникають: *Some things you forget. Other things you never do. But it's not. Places, places are still there. If a house burns down, it's gone, but the place – the picture of it – stays, and not just in my memory, but out there, in the world. What I remember is a picture floating around out there outside my head. I mean, even if I don't think it, even if I die, the picture of what I did, or knew, or saw is still out there* [2, с. 17–18].

Майбутнє для Сет полягає в тому, щоб утримати на відстані минуле: *To Sethe, the future was a matter of keeping the past at bay* [2, с. 21]. Сет бореться зі своїм минулим як із реальним противником: *Nothing better than that to start the day's serious work of beating back the past* [2, с. 36], всіляко намагається усунути минуле зі свого життя, вона ні з ким про нього не говорить, намагається ніяк не реагувати на дії духа, що оселився в будинку № 124 до приходу Пола Ді. Під цим кутом зору образ Коханої набуває символічного значення. Вона ніби втілює в умовній формі той жах, який стався в минулому, всі ті страждання, що пережила Сет: рабство, знущання, втрату чоловіка, синів і величезну трагедію, крайній крок, на який пішла Сет – вбивство власної дитини. Кохана існує ніби між двох світів, між світом мертвих і світом живих. Вона ніби хоче закріпитися в цьому світі, тому змушує Сет звертати на неї увагу, а потім робить все, щоб повністю заволодіти матір'ю [9, с. 407]. І те, як збільшується Кохана і зменшується Сет, символізує те, як сконцентрованість на минулому руйнує теперішнє. Сет ніби знову потрапляє в рабство, проте цього разу – вже в рабство до свого минулого.

І коли Пол Ді приходиться до ослабленої Сет після зникнення Коханої, він говорить про те, що їм потрібно рухатися далі, у майбутнє, оскільки вчорашнього вони мають більше, ніж будь-хто інший: *me and you, we got more yesterday than anybody. We need some kind of tomorrow* [2, с. 136].

Висновки. Дослідження структурно-стильових особливостей і образів роману виявило, що структурна цілісність великою мірою забезпечується саме прийомом контрасту, оскільки в основу твору покладено антитезу «рабство – свобода», протиставлення минулого і теперішнього, а також протиставлення соціальних статусів білих і афроамериканців. Контраст дає змогу підсилити звучання соціальної проблематики, загострити морально-етичні питання, порушені в романі. Саме контраст сприяє глибшому розумінню образів героїв і мотивації їхніх вчинків. Кохана, яка є істотою містичною, складає контраст реальності, і цей контраст є сюжетоутворюючим. Через прийом контрасту розкриваються образи героїв і їх взаємовідносини.

Проведене дослідження відкриває можливості для поглибленого і комплексного вивчення стильових особливостей роману Тоні Моррісон «Beloved», а також для теоретичних узагальнень щодо ролі прийому контрасту в літературних творах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Łobodziec A. Toni Morrison's Discredited Magic – Magical Realism in Beloved Revisited. *Brno Studies in English*. 2012. Vol. 38. № 1. P. 103–121. DOI: 10.5817/BSE2012-1-7.
2. Morrison T. Beloved. URL: <https://is.muni.cz/el/1421/podzim2005/AJ25022/beloved.pdf> (дата звернення: 04.07.2019).
3. Ochoa P. Morrison's Beloved: Allegorically Othering "White" Christianity. *Melus*. 1999. Vol. 24. № 2. P. 107–123. URL: <https://www.jstor.org/stable/467702> (дата звернення: 04.07.2019).
4. Roynon T. Toni Morrison and the classical tradition: transforming American culture. Oxford University Press. Oxford. 2013. 240 p. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199698684.001.0001 (дата звернення: 04.07.2019).
5. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. А.М. Прохоров. Москва ; Санкт-Петербург, 2000. 1632 с.
6. Гриня Н.О. Контраст як семантико-функціональна категорія тексту. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Іноземні мови»*. 2012. Вип. 19. С. 86–93.
7. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 1. 609 с.
8. Примак М. Історична пам'ять в романі Тоні Моррісон «Улюблена». Кам'янець-Подільський, 2014. URL: https://sites.google.com/site/philology_roundtable/categories/language-units-in-text-and-discourse/istoricnapamatv-romani-tonimorrison%C2%ABulublena%C2%BB (дата звернення: 04.07.2019).
9. Сапожникова Ю.Л. Исследование тематики памяти в «Возлюбленной» Т. Моррисон. 2014. С. 401–410. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/issledovanie-tematiki-pamyati-v-vozyublennoy-t-morrison> (дата звернення: 04.07.2019).
10. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
11. Старцева В.С. Роман Тони Моррисон «Beloved» и традиции афроамериканской женской культуры. *Література в контексті культури* : збірник наукових праць. Черкаси, 2008. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10611.html> (дата звернення: 04.07.2019).

УДК 821.111(73)По-32

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-2.29>

ХРОНОТОП У НОВЕЛІ «ОВАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ» ЕДГАРА ПО

THE CHRONOTOPE OF THE SHORT STORY
“THE OVAL PORTRAIT” BY EDGAR POE

Шерстюк Н.О.,

orcid.org/0000-0002-2755-9627

аспірант кафедри світової літератури

Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

Стаття присвячена аналізу часу і простору в новелі «Овальний портрет» американського письменника XIX ст. Едгара Аллана По. На прикладі новели «Овальний портрет» Е. По детально розглянуто типи хронотопу: історичний, соціально-побутовий, ретроспективний та особистісний, котрі у структурі новели, об'єднуючись, утворюють загальний хронотоп, який впливає на жанрову модифікацію твору. У статті доведено, що хронотоп новели «Овальний портрет» має різнорівневу структуру, яка характеризується роздвоєнням. На фоні реального історичного та соціально-побутового хронотопу XIX ст., виписаного у реалістичній традиції, презентується ретроспективний хронотоп, що характеризується ірреальністю, оніричністю та містичністю. Готичні мотиви є визначальними в описі реального часопростору. Замкнений простір, який утілюється за допомогою топосів «замок», «вежа», «кімната», «портрет», виписаний у межах романтичної традиції, що впливає на особистісний часопростір героїв.

Символічний образ портрета є тим стрижнем, який об'єднує різнорівневі хронотопи. Час оповіді має тривимірну структуру, де кожен із часових видів виконує певну функцію. Фабульний час тісно переплітається із сюжетним, однак ускладнюється нарративними прийомами, котрі уповільнюють, призупиняють або переривають сюжетний час. Наративний час характеризується глибоким психологізмом, що проявляється завдяки щоденниковій формі оповіді, яка передбачає достовірність і суб'єктивність, і представлений ракурсами бачення оповідача. Час у ретроспективному хронотопі є невизначеним і набуває фольклорних рис. В історичний і соціально-побутовий хронотоп органічно влітаються особистісні хронотопи головних героїв: хронотоп художника характеризується деградацією та стихійністю, тоді як хронотоп його дружини – замкненістю, звуженням і занепадом. Поєднання дуальних хронотопів, що належать до різних епох, створює неповторний художній світ новели, який має різновекторну структуру, та є стильовою особливістю автора.

Ключові слова: Е. По, «Овальний портрет», мотив, хронотоп, час, простір, нарратив, топос.